

Скрипник Андрій,
*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
аспірант кафедри кримінального процесу*

**ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА І ВЛАДИ У СУСПІЛЬСТВІ,
ЩО ТРАНСФОРМУЄТЬСЯ**

Одночасно зі здобуттям незалежності перед українським суспільством постала низка викликів, пов'язаних, зокрема, з прагненням

розбудови демократичної, соціальної та правової держави, яке свого часу знайшло закріплення на рівні Основного Закону (ст.1). У той же час, перехід української держави до демократичних цінностей не можна вважати завершеним, оскільки наразі згадана у ст.1 Конституції України норма є радше не констатацією наявного стану, а високою метою, до досягнення якої мають прагнути усі суб'єкти права. Через це дослідження періоду, який науковці характеризують, як особливий трансформаційний або перехідний, набуває особливої актуальності [і, с.6].

Розвиток права і влади у суспільстві, що трансформується, відбувається, на наш погляд, на фоні щонайменше двох характерних особливостей. *По-перше*, перехід від «старої» соціально-політичної системи (тоталітарної чи авторитарної) до «нової» (демократичної) пов'язаний з фундаментальними змінами, які призводять до виникнення гігантського конфлікту або хаосу чи дезорганізації перехідного суспільства та його правової системи [ii, с.310]. Зазначений стан дезорганізації знаходить свій найбільш яскравий вияв у негативних соціальних процесах, поширеність яких починає значно збільшуватися. Проте, в багатьох випадках, наявність саме такого хаосу з необхідністю призводить до стрибку у розвитку суспільства.

Дезорганізацію ж, на думку фахівців, слід розуміти як сукупність соціальних процесів, які призводять до того, що відхилення та негативно оцінювані дії перевищують допустиму межу, загрожуючи тим самим встановленому порядку колективного життя [ii, с.310].

По-друге, сам розвиток права і влади (як державної інституції) характеризується взаємною пов'язаністю обох елементів: з однієї сторони, право виконує функцію з'єднувальної ланки або «містка» між державою та суспільством, з іншої ж – право, будучи створеним державою, одночасно і зв'язує її. Така зв'язаність найбільш повно знаходить свій вияв у тріаді напрямків державної влади: законодавчого, призначеного створювати норми, виконавчого, створеного для реалізації останніх, та судового, який має наглядати за дотриманням створених норм. Отже, право, будучи «продуктом» держави, слугує межею як для суспільства, так і для самої держави.

Окремою особливістю правотворчості та правозастосування перехідного суспільства є амбівалентність правосвідомості людей, яка виявляє себе у певному ступені інертності людської свідомості, який перешкоджає швидкому переходу від «старих» до «нових» цінностей [ii, с.311]. У новостворюваній правовій системі негативні аспекти амбівалентності можуть проявлятися, зокрема, в низькому рівні легітимачії проваджуваної владою правової політики. Саме це вимагає від керівництва держави у перехідний період суворого дотримання меж правового регулювання: як верхньої – межі можливого втручання держави у суспільні відносини, так і нижньої – необхідності останнього [3, с.155]. Зазначена категорія відображає міру можливого і необхідного втручання

держави посередництвом правового регулювання у суспільні відносини, що склалися. Основне питання полягає в тому, чи потребує втручання з боку держави та сфера суспільних відносин, яка посередництвом саморегулятивних чинників функціонує стабільно, що, у свою чергу, свідчить про значний рівень легітимації застосовуваних регуляторів (моралі, релігійних, корпоративних норм). У перехідному суспільстві умисний чи необережний вихід за одну з наведених вище меж може призвести до соціального «вибуху», оскільки, як зазначалося вище, демократичні цінності у такому суспільстві ще не досягли необхідного рівня засвоєння та визнання.

У перехідному суспільстві особливо актуальними виглядають принципи правотворчості, основними з яких, на переконання А.А. Кененова та Г.В. Чернобель, є: засади адекватного відображення нормативно-правових потреб, понятійної визначеності, модальної збалансованості, ретрибутивної забезпеченості [3, с.165]. Безумовно, кожен з наведених принципів є необхідним для якісного та ефективного правотворчого напрямку державної політики, проте у трансформаційний період особливої актуальності, на наш погляд, набувають перший та останній. Причини затребуваності першого були частково розкриті вище: право має регулювати те, що вимагає саме правового регулювання, і у такій мірі, яка об'єктивно потрібна. Ретрибутивна забезпеченість передбачає впровадження заходів, необхідних і достатніх для реального застосування тих правових норм, які були запроваджені. З огляду на амбівалентність правосвідомості представників перехідного суспільства остання не завжди може бути достатнім мотиваційним фактором належної поведінки учасників правовідносин, тому у більшості випадків валідність норм права може забезпечуватися посередництвом встановлення санкцій за їх недотримання чи порушення.

Отже, під час перехідного (трансформаційного) періоду правова політика має впроваджуватися з урахуванням описаних вище (проте не виключно) особливостей, ступінь пристосованості до яких і визначатиме ефективність та легітимність впроваджуваних реформ.

Список використаних джерел

1. Данильян О.Г. Місце та функції конфліктів у трансформаційний період розвитку суспільства. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2014. № 2. С. 5-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_32014_2 (дата звернення - 31.01.2019).
2. Философия права: Учебник / О.Г. Данильян, Л.Д. Байрачная, С.И. Максимов и др. / Под ред. О.Г. Данильяна. М.: Изд-во Эксмо, 2007. 416 с.
3. Проблеми влади і права в умовах посттоталітарних трансформацій: міждисциплінарний аналіз: монографія / за заг. ред.: М.І. Панов, О.Г. Данильян. Харків: Право, 2004. 359 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XV Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(23 травня 2019 року)

Харків
«Право»
2019

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XV Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (23 трав. 2019 р.). – Харків : Право, 2019. – 406 с.

ISBN 978-966-937-721-0

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XV Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-721-0